పూ॥ ౯౦ తేంతకుగ్రంథ ఝం౦౪౦

గ॥ పొ॥ షయితాసామాన్యేన వ్యాప్యభావప్రయోజకత్వాత్ పాషాణమయత్వవిశిష్టపర్వతాదావతివ్యాప్తేర్దుర్వారత్వాత్ వహ్న్యభావాదివిషయకప్ర ॥ సా॥
దో వహ్న్యభావవానిత్యాదినిశ్చయానంతరోత్పన్నధూమాదిపరామర్శయత్రజబదనుమితౌ విరోధివిషయితాప్రయుక్తోభయాభావసత్వాత్ సైవాతి
౨౨ వ్యాప్తిరతః సామాన్యపదం పూరితం తథా చ అతివహ్న్యభావాదివిషయకనిశ్చయానంతరోత్పన్నానుమితిసామాన్యాంతర్గతాయాం వహ్న్యభావవద్భూ
తలమిత్యాదినిశ్చయానంతరజాతప్రదోవహ్నిమాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమవాంశ్చేత్యాద్యనుమితౌ విరోధివిషయితాప్రయుక్తాదృశోభయాభావా
సత్వాన్నాతివ్యాప్తిః కేవలప్రదత్వాదినా వహ్న్యభావవత్త్వాదివిషయకనిశ్చయానంతరముక్తసమూహాలంబనానుమిత్యుత్పత్త్యా తాదృశవిశిష్టస్యాపి
దోషత్వానుపపత్తిరతో యత్ప్రదం యద్రూపావచ్ఛిన్నవత్తయా అప [redacted] వగాహితం వహ్న్యభావవిశిష్టప్రదాదివిషయకప్రదో వహ్ని
మాన్ వేత్యాదిజ్ఞానస్యానంతరం తాదృశసమూహాలంబనానుమిత్యుత్పత్త్యా తద్దోషతావచ్ఛేదకమతో నిశ్చయ ఇతి అనాహార్య అప్రామాణ్యజ్ఞానా
స్కందితస్యాపి దోషవిషయకనిశ్చయస్యానంతరం తాదృశానుమిత్యుత్పత్తావపి న క్షతిః దోషవిషయకనిశ్చయనాశే సతి తాదృశానుమిత్యుత్ప
త్త్యా తద్దోషాపత్తిరతో వ్యవహితేతి దోషవిషయకలౌకికనిశ్చయావ్యవహితపూర్వమనుమిత్యుత్పత్త్యా తద్దోషా అత ఉక్తం ఇతి తన్నాం
మానాదికరణ్యమనుమితౌ నివేశ్యం అత ఏకస్య బాధాద్యంతరమన్యస్యానుమితావపి న క్షతిః బాధాదినిశ్చయానంతరం పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నే సాధ్యతావచ
ఛేదకావచ్ఛిన్నసాధ్యాదిప్రకారకస్య పరోక్షస్యానుమితేః కస్యచిత్ప్రత్యక్షస్యోత్పత్త్యా తాదృశజ్ఞానసామాన్యమపేక్ష్య అనుమితిసామాన్యనివేశః యతాన్నిశ్చయత్వ

క్షక యద్ధేతుకస్థలె యాదృశదోషవిషయకనిశ్చయానంతరం కస్యాప్యనుమితిర్న జాతా తత్ర తాదృశానుమితౌ ప్రసిధ్యా వ్యాప్తిరతోఽనుమితస్థలె

ऽనాహార్యదోషవిశేషాజన్యజ్ఞానం నివేశ్య కల్పాంతరమాహ అనాహార్యేతి తథా చ తాదృశానుమిత్యప్రసిద్ధిరిత్యత్ర తత్ర తథావిధమానసోపనీతభా

నమాదాయైవ లక్షణం సంగమనీయమితి భావః బాధాదినిశ్చయానంతరమాహార్యసాధ్యాదివిషయకప్రత్యక్షోత్పత్త్యా అసంభవో వ్యాప్తేరతో

ऽనాహార్యేతి శంఖో న పీత ఇతి నిశ్చయానంతరం శంఖః పీత ఇతి పిత్తాదిప్రకారకస్య దోషవిశేషజన్యచాక్షుషాదేరుత్పత్త్యా శంఖః పీతః శంఖత్వాది

త్యాదిస్థలీయబాధాదావవ్యాప్తిరతో మానసేతి మానసపదం దోషవిశేషాజన్యజ్ఞానపరం తేన నాహం జ్ఞానీ ఇత్యాదినిశ్చయానంతరం మిథ్యాజ్ఞా

నజన్యవాసనాదిరూపదోషవిశేషజన్యాత్మవిశేష్యకజ్ఞానిత్వాదిప్రకారకమానసజ్ఞానస్యోత్పత్తావపి నాహం జ్ఞానీ ఆత్మత్వాదిత్యాదిస్థలీయబా

ధాదావవ్యాప్తిః ఏతేన యాదృశసాధ్యపక్షహేతుకస్థలీయదుష్టవిషయకనిశ్చయానంతరం విరోధిసామగ్ర్యాదివిశేషమానసజ్ఞానం కదాపి న

జాతం తత్రావ్యాప్తిరిత్యపి పరాస్తం తత్రాప్యనుమితిశాబ్దబోధాదికమాదాయ లక్షణగమనసంభవాత్ పక్షతావచ్ఛేదకత్వాదిదలద్వయనివేశస్య

వ్యావృత్తిః పూర్వవదేవ సాధ్యవిరోధివిషయితాప్రయుక్తత్వనివేశనప్రయోజనం స్ఫుటమేవాగ్రే వక్ష్యతే యత్ర విషయవిశేషసమాలంబనజ్ఞానం

న కస్యాపి జాతం తత్ర పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వవిశిష్టహేతువైశిష్ట్యావగాహిత్వాభావరూపవిశిష్టాభావాప్రసిద్ధ్యా అవ్యా

ప్తిరతో విశిష్టాభావముపేక్ష్య ఉభయాభావనివేశః తాదృశోభయాభావప్రయోజకవిరోధివిషయితావత్త్వం యద్రూపవిశిష్టవిష

ంసౌ స్వవ్యాప్తివిశిష్ట

యితాంతత్వే వ్యాపకంతత్వం వహ్నిత్వం ధూమత్వమిత్యత్ర సప్తమ్యర్థే యథాసంనివేశనవైయర్థ్యమితి బోధ్యం నను కాంచనమయపర్వ
తో వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టపక్షే ప్రసిద్ధ్యా విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహి తదప్రసిద్ధిరిత్యాశ్రయాసిద్ధ్యాదావతివ్యాప్తిరిత్య
త ఆహ పక్షతావచ్ఛేదకేతి ఆదిపదాత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకవైశిష్ట్యాదిపరిగ్రహః వైజ్ఞానికమితి తత్ప్రకారేణ జ్ఞాయమానత్వరూపమిత్యర్థః తథా చ పర్వతాదేః
కాంచనమయత్వాదివైశిష్ట్యస్య వాస్తవికస్య విరహేపి తేన రూపేణ జ్ఞాయమానత్వమస్త్యేవేతి నాయం లక్షణాసమన్వయ ఇతి భావః నను హ్రదో వహ్నిమానిత్యా
దినిశ్చయానంతరం జాయమానే హ్రదో ద్రవ్యం జలవద్యో వహ్నిమాన్ వహ్నివ్యాప్యధూమవానిత్యాద్యాకారకసముచ్చయాలంబనే హ్రదత్వాదినా జ్ఞాయమా సాధ్య
నే పక్షే తద్వైశిష్ట్యావగాహిత్వస్య సత్త్వేదసంభవ ఇతి వాచ్యం పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాధారతా పక్షనిష్ఠవిశేష్యతా తన్నిరూపితా యా సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకా
రతా యా చ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసాధ్యప్రకారతానిరూపితవ్యాప్యతావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నహేతుప్రకారతా తత్త్రితయ
శాలిజ్ఞానస్యైవ అవగాహిత్వం తద్వ్యాసేన వివక్షణాత్ విశిష్టవిషయకప్రసిద్ధ్యావపి పర్వతాద్యంశే కాంచనమయత్వాద్యవగాహి భ్రమవిషయతాయాః
ప్రసిద్ధికరణాత్ కాంచనమయత్వాదివహ్న్యాధారతాయాః ప్రసిద్ధ్యా లక్షణాసమన్వయాత్ వ్యాప్తిప్రకారతాస్థలే చ నిరూప్యనిరూపకభావాపన్నవ్యాప్తిఘటకతత్త
ద్విశేష్యప్రకారతానివేశనీయత్వేన ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ వహ్నివ్యాపకధూమసామానాధికరణ్యరూపవ్యాప్తేరప్రసిద్ధావపి న క్షతిః న చ తత్ర వ్యాప్తిపదేనా
న్నిరూపకత్వం ప్రతి [illegible]

౧ప్రతియోగిత్వాదిరూపానుపసంహారాత్ । నాప్యవృత్తేరిత్యాద్యశబ్దాన్న సాధ్యస్యవాప్తి ... నావిరోధిత్వాత్ కేవలాన్వయి
న్వయవ్యాప్తిత్వద్వివక్షణ్యాత్ తదావృత్తిరేకవ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధిని సాధ్యవినిష్ఠాభావావృత్తిత్వసాధ్యతావచ్ఛేదకనిష్ఠహేతుసమానా
ధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వాదావ వ్యాప్తేః తజ్జ్ఞానస్య సాధ్యాభావాద్యనవగాహితయా వ్యతిరేకవ్యాప్తిజ్ఞానవిరోధిత్వమా
నాభావాదత ఆహ వ్యాప్తిత్వేతి అన్వయతః అన్వయనిరూపితేత్యర్థః ప్రకృతహేతునిష్ఠా ప్రకృతసాధ్యనిరూపితేతి యావత్ సామాన్యేంతాభా
వాన్యోన్యాభావఘటనభిన్నా అవ్యభిచరితసామానాధికరణ్యవ్యాపకసామానాధికరణ్యరూపనానావిధైవ గ్రాహ్యా అతోఽత్యంతాభావా
దిఘటితవ్యాప్తిజ్ఞానే అన్యోన్యాభావాదిఘటితావ్యభిచారజ్ఞానస్య వ్యాపకతాజ్ఞానే సాధ్యాభావవద్వృత్తిహేత్వాదిజ్ఞానస్య గ్రాహ్యాభావానవ
గాహితయా అవిరోధిత్వేపి న క్షతిః వ్యతిరేకతః వ్యతిరేకనిరూపితా సాధ్యాభావవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిత్వరూపా గ్రాహ్యా వ్యా
ప్తిపదేన వివక్షణీయా తథా చ తత్తద్వ్యాప్తిప్రకారతానిరూపితహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాప్రతియోగిత్వరూపో భావో ని
వేశనీయ ఇతి భావః ॥ నను నిర్వహ్నిః పర్వతో వహ్నిమానిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టే సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిత్వమ
వాప్రసిద్ధమితి చేత్ । లక్షణోపసమన్వయ ఇత్యత ఆహ ... ద్వయావగాహిత్వప్రసిద్ధిరితి । తథా హార్యజ్ఞానమేవేతి నిర్వహ్నిత్వవిశిష్టే పర్వతే వహ్నిత్వ
విశిష్టం జాయతాం ఇత్యాద్యాకారకస్యాహార్యప్రత్యక్షస్యైవ తత్త్వః విరోధివిషయతాప్రయుక్తత్వే నివేశప్రయోజనమాహ ఏవం చేతి విరో

౧౫॥సా॥ ధివిషయితాప్రయుక్తత్వనివేశే నైవత్ర ధృష్టః న క్షతిః నను వహ్నేః పర్వతీయవహ్నిమానిత్యాదౌ ధూమాదావతివ్యాప్తిః తస్య ధూమాదినిష్ఠయస్య ॥ నిరుక్తా

విరోధ్యవిషయకత్వాత్తస్యానంతరానుమితిసామాన్యనిష్ఠతాదృశాభావయోభావప్రయోజకవిరోధివిషయితాకత్వవిరహాత్ వహ్నిమత్త్వ

౨౯ వత్తాదివిషయకసమూహాలంబనాత్మకఘటాదినిష్ఠయానంతరజాతజ్ఞాననిష్ఠతాదృశాభావయోభావవత్త్వస్య తద్వ్యైనేయవిరోధివిష

యితాప్రయుక్తత్వేపి ఘటాదినిష్ఠయాం వ్యవహితోత్తరానుమితిసామాన్యాంతర్గతసమూహాలంబనాత్మకఘటాదినిష్ఠయాం వ్యవహితో

త్తరానుమితౌ విరోధివిషయితాప్రయుక్తాభావయోభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకకోటౌ యద్రూపావచ్ఛిన్నాంశే యద్రూపావచ్ఛిన్నవైశి

ష్ట్యావగాహిత్వం వత్త్వవిరహాన్నాతివ్యాప్తిరితి భావః ప్రయోజ్యప్రయోజకభావశ్చాయమనుభవసిద్ధః స్వరూపసంబంధవిశేషః విరోధిపద

ప్రయోజనమాహ ఏవమితి అననుమితావపీతి న క్షతిః తస్య విరోధ్యవిషయకత్వేపీత్యనుషజ్యతే న క్షతిః న సాధ్యవత్త్వేఽతివ్యాప్తిః విరో

ధివిషయితాపదేన తాదృశాభావయోభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకకోటౌ యద్రూపావచ్ఛిన్నాంశే యద్రూపావచ్ఛిన్నవైశిష్ట్యావగాహిత్వం ని

విష్టం తద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితతద్రూపావచ్ఛిన్నాభావత్వవ్యాప్యాన్యతరవిషయితాయాః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూ

పితపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాబహిర్భూతవిషయతాయా వా వివక్షితత్వాదితి భావః నను సిషాధయిషాధీనాం యాం సాధ్యనిష్ఠయా

౨

నంతరం సమూహాలంబనానుమితౌ తాదృశోభయాభావసత్త్వాత్ సిద్ధివిషయతాతిప్రసంగ ఏవ నాస్తి ఏవం పక్షే సాధ్యనిశ్చయోత్తరం తదతిరిక్తావిష
యక సాధ్యవిధేయకానుమితేరనుత్పాదే౽పి పక్షాంశే సాధ్యాంశే వాధికావగాహిన్యా అనుమితేః సాధ్యధర్మితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నపర్యాప్తత్వావచ్ఛిన్న
ధర్మితాకాన్యవిధేయకానుమితేః సాధ్యావచ్ఛిన్నపక్షవిధేయకానుమితేశ్చోత్పత్త్యా తదుభయాభావసత్త్వాదపి నాతిప్రసంగప్రసక్తిరితి వాచ్యం య
త్రేచ్ఛాధీనతాబలాత్ సిద్ధ్యనంతరం తాదృశానుమితేః ప్రకృతసాధ్యసిద్ధిప్రతిబధ్యాధికవిషయకానుమితిరపి కదాచిదపి న జాతా తత్రైవాతివ్యా
ప్తిసంభవాత్। ద్వితీయకల్పే విషయతామాత్రం నివేశ్యం న తు విరోధివిషయతాపర్యంతమితి తాదృశానుమానసజ్జ్నేతి (సాధ్యనిశ్చయస్యోత్తరత్వాత్) మేయ
త్వవిశిష్టవ్యభిచారాదివారణాయ యథాశ్రుతే విశిష్టాంతరాఘటితత్వం నివేశ్యం అనుదర్శితవ్యభిచారఘటితబాధాద్యవ్యాప్తిరితి విశిష్టాంతరవిషయ
తాప్రయోజ్యత్వవిషయతాప్రయోజ్యతాదృశోభయాభావప్రయోజకాభావాధికరణతాకత్వరూపం తాదృశవిశేషణం నివేశ్యం మేయత్వవిశిష్టవ్యభి
చారత్వాదివిశిష్టవిషయతాప్రయోజ్యాయాః ఉక్తోభయాభావప్రయోజకవ్యాప్త్యాద్యవగాహిత్వాభావవత్త్వాద్యయోః శుద్ధవ్యభిచారాదివిషయతా
ప్రయోజ్యత్వనియమేన మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాదౌ విశిష్టాంతరవిషయతాప్రయోజ్యత్వవిషయతాప్రయోజ్యనిరుక్తోభయాభావప్రయోజకా
ప భావాధికరణతాకత్వేనేతి నాతిప్రసంగః అనుదర్శితవ్యభిచారాదిఘటితబాధాదివిషయతాప్రయోజ్యయోః పక్షే సాధ్యావగాహిత్వవ్యభావాధికరణ

ఱధ్ర

॥గ॥సా॥ తాయాస్తద్వ్యభిచారాదివిషయితాప్రయోజ్యత్వేన తత్త్వంగ్రహః న చ విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవత్తాగ్రహప్రతిబంధకతావచ్ఛేదికాయాస్తాదృశబా ॥నిరుక్తి॥

౨౦. ధాదివిషయితాంతఃపాతివ్యభిచారాదివిషయితాయా అపి తాదృశబాధాదివిషయితాప్రయోజ్యతయా విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వవి

భావాధికరణతాయాం ప్రయోజకతయా తాదృశబాధాదేర్దుర్గ్రహత్వమితి వాచ్యం యత్కించిద్విశిష్టాంతరవిషయితాత్వవ్యాపకరూపావచ్ఛిన్నా

ఽప్రయోజ్యత్వనివేశేన తత్తత్సంగ్రహసంభవాత్ వ్యభిచారాదివిషయితాయాం బాధాదివిషయితాంతఃపాతివిషయితామాత్రవృత్తిరూపేణైవోపదర్శితసా

ధ్యవత్తాగ్రహప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతయా తేనైవరూపేణ తాదృశసాధ్యావగాహితావిరహవత్తాప్రయోజకత్వాత్ తాదృశస్వరూపస్య బాధాదివిషయి

తానంతఃపాతివ్యభిచారాదివిషయితాసాధారణవ్యభిచారాదిరూపవిశిష్టవిషయితాత్వవ్యాపకత్వాత్ తద్వ్యాపకరూపావచ్ఛిన్నాఽప్రయోజ్యత్వేప్యుక్తేః

బాధాదివిషయితాప్రయోజ్యత్వోక్తసాధ్యావగాహిత్వాభావవత్తాయామక్షతత్వాత్। మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాదివిషయితాయా మేయరూపేణ వ్యా

ప్త్యాదిగ్రహప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతా తద్రూపేణ నిరుక్తవిషయితాత్వవ్యాపకేన మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాదివిషయితాంతఃపాతివ్యభిచారాదివిష

యతాయాః మేయత్వవిశిష్టవ్యభిచారాదివిషయితాప్రయోజ్యవ్యాప్త్యవగాహిత్వాభావవత్తాయాం నియమతః ప్రయోజకత్వాదతిప్రసంగావ

కాశః బాధసత్ప్రతిపక్షాదివిషయకజ్ఞానస్య నానావిధబాధాదివిషయకజ్ఞానస్యవాఽనంతరం జాయమానాయాం ఘటాద్యనుమితౌ బాధాదివిషయ

తాప్రయోజ్యయో రభావాధికరణతావత్త్వా విశిష్టాంతరవిషయతాప్రయోజ్యత్వేఽపి పూర్వోక్తవృత్తిజ్ఞానీయ విరోధివిషయతాయా ఏవస్వనిష్ఠ
ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకాభావాధికరణతాప్రయోజకత్వాత్ ఏతేన విధ్వంసాభావాదిమాత్రజ్ఞానానంతరం జాతే జ్ఞానే యాం తద్ధ్వాభావాదివిషయతాప్రయోజ్యవ
సాహిత్యాభావాధికరణతాత్వస్య విశిష్టాంతరవిషయతాప్రయోజ్యతయో బాధాదౌ లక్షణసమన్వయః వృభినారాదిఘటితబాధాదివిషయతా
ప్రయోజ్యయోరిదితి ప్రాచోక్త ఉభయోరభావాధికరణతాయా వ్యాప్తేర్ధృవసాహిత్యా విరహప్రయోజ్యత్వేన యత్త్వం ఉభే విశిష్టాంతరవిషయతా
త్వవ్యాపకరూపావచ్ఛిన్నతాదృశబాధాదివిషయతాంతః పాతివృభినారాదివిషయతాప్రయోజ్యత్వనియమాత్తత్ర తత్త్వం ప్రహాయతాదృశోభయో
భావప్రయోజకాభావాధికరణతావత్త్వం తనివేశః తథా సతి దర్శితోభయోరభావాధికరణతాయాః ఉక్తరూపావచ్ఛిన్న వృభినారాదివిషయతాప్ర
యోజ్యత్వనియమేపి తాదృశోభయోభావప్రయోజకసాధ్యాదిమత్త్వావసాహిత్యాభావాధికరణతాయా ఉక్తరూపావచ్ఛిన్నవృభినారాదివిషయతాప్ర
ప్రయోజ్యత్వేన తాదృశబాధాదేః సంగ్రహః బాధాదివిషయతాప్రయోజ్యస్య సాధ్యాదిమత్త్వావసాహిత్యావిరహస్య సత్ప్రతిపక్షాదిరూపవిశిష్టాం
తరవిషయతాప్రయోజ్యత్వనియమాదసంభవః స్యాదితి ఉభయోభావప్రయోజకాభావే విశిష్టాంతరవిషయతాప్రయోజ్యత్వమనివేశ్యతాదృశా
భావాధికరణతాయాం తన్నివేశః తథా సత్యధికరణతాయా అధికరణాంశే దత్తేతయోః స్వపూర్వవర్తినిష్ఠప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకధర్మస్యైవ తదుత్త

॥ సు॥ జేతు॥ పక్షత్వస్య తద్వ్యాప్యత్వాదికం న తత్ర దోషః అపి తు పక్షనిష్ఠత్వ తద్వృత్తైవ తాదృశవిశిష్టవిషయకత్వం తు ప్రతిబంధకతానతిరిక్తవృత్తిత్వేవ త్వతలిహపక్షస్యేతి ॥ నిరుక్తి॥
తథా న పక్షఘటిత విశిష్టాంతర్గతస్య రుక్షాఘటితస్యైవ దోషత్వమావశ్యకమితి భావః తయోః తాదృశస్థలీయయోః దోషత్వేనాభిమతయోరుక్త ఫ
౨౪॥